

ХАНТЫ ЯСАҢ

24 января 2019 года

№ 2 (3518)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Айдат эви финно-утрәт күтн кәсты пйтл

Елена Шуганова

Ханты эви Елена Шуганова тәм олд «Мисс студенчества Финно-Угрии – 2019» кәсупсыя мәнд. Ши олдән уша йис, хән Югорской государственной университетн округ мир эвет күтн кәсупсы вәс.

Иса щәта няд кәсты вер вәс. Олдән эвет дыв вердал олдән путәртсәт, щәлта жюри ех едпийн рәт мир дәмәтсухн яңхман шәшсәт. Рәт ясәән лүңәттү арәт путәртсәт, жюри ех дывәт арсыр мосты верәт олдән иньщәссәт. Иса эвет эвәлт дыв Елена Шуганова пирисәт.

Тәм эви Югорской государственной университетн нядмит курсән вәндтйыл «психолого-педагогическое образование» тәхийн. Лүв хәнты, тәп рәтлал күтн сәран ех иши вәлдәт.

Елена айдат пураядн «Нумсәң ех» нявремәт пәта рүтщәты тәхия яңхәс. Щәта лүв «Куренька» якты, нарәсьюхн юнтты вәндтәсы. Щәлта лүв «Сны забытого стойбища» спектаклян юнтәс.

2013-мит олд Елена Шуганова Германия мұва яңхәс па Югра мұвев щәта ванлтәс. 2015-мит олд лүв «Юва» этнообразовательной тәхи ех пидә Ёмвошн садикәтн нявремәт пидә әмәщ вәйтәнтупсәт ләщәтәс, дәдн пушхиет хәнты па вухаль мир йис вер уша ат павәтсәт. Интәм Елена рәт ехдал юх верты дәңхал.

Хәнты ясәна тулмащтәс
Надежда РАГИМОВА

Рэт ясăң давадты ол кеша...

Ван хăтлуп тыдăшн округ оса тăхет департамент хуша мирхот вăс, щăта арсыр кăщайт, депутатăт, айкедăт акадты ёх, учёныйт акадшийдсăт. Мосл лупты, 2019-мит ол – щит ООН генеральной ассамблея ёх щирн Мўвтел мир шуши мир ясăңт ол. Щирн мирхотн акадм ёх путăртсăт, муй дыв па одн рэт ясăң давадты пăта верты питлăт.

«Хăнты ясăң» па «Луима сăрипос» газетайăн юкан кăща не **Галина Кондина** путăртăс, хутыса интăм газетайăн дўв интернет хуша арсыр тăхетн лўнăтты рăхл.

«Югра дьднуптăты» немпи шуши мир округ

оса тăхи кăща дăнкăр не **Ульяна Данило** лупăс, лăдн «Югра» немпи телерадиокомпаниян хăнты па вухадь ясăңнăн передачайт ат дэщăт-сыйт. Щи телеканал хуша рэпитты ёх лупсăт, хуты нăмăсты питлăт, муй щирн щит верты.

Округ оса тăхийн рэпитты не **Мария Замятина** нётупсы вух унтасн рэт ясăңн етум газетайт па журналăт олăнăн путăртăс. Ин вет непек етл: «Хăнты ясăң», «Луима сăрипос» газетайăн па ям арат ол юхды сăрхăнд хăнты ясăңн «Айкол» газета вăс, хăнты нявремăт пăта «Хăтдые», вухадьт пăта «Витсам» (хăнты щирн «Йиңк сем») немуп журналнăн. Па одн Сăрханд районăн йилпа «Айкол» газета етты пă-

та вух нётупсы мăсы.

Ас-угорской научной институт кăща не Виктория Сподина путăртăс, хуты дыв научной рэпатнеклад ям арат ол мър нявремăт пăта рэт ясăңн хурăн ай кинишкайт хăншлăт. Щитăт па хон пелăк ясăңта тулмаштуман вăлдăт. Лўв лупăс, хуты ши вер елды тăты питлăт па ши киникайт хоттел дёха мойдăлăт, лăдн нявремăт айтедн рэт ясăңел сăмăңа ат тăйсăт.

Людмила ГУРЬЕВА

Рэпата нух вантсы: тăса мăнл

Мăнум одн ван хăтлуп тыдăшн Ёмвош кăща хотн Координационной совет немуп мирхот мăнăс, хута ай павăтсы, муй щирн пирăщ па мăшăң хуятăта унтас верды. Щи олăнăн арсыр департаментăтн рэпитты мир путăртсăт.

Культура департамент рэпатнек **Наталья Михайлова** лупăс, мўң мўвевн щимăщ тăхи верты питсы, хута пирăщ ёх па ветеранăт вăлупсы олăнăн арсыр вер нух хăншман питл. Щи тухăдпи лўв «Гаст-рольная карта Югры» немуп ут олăнăн ай павтăс. Щăта хăншман, хута вăнлат якты-ариты ёх, муйсър кăртăтн па вошăтн па пўш ариты па якты питлăт. Лўв лупăс, «ар пирăщ ёх иса юдн омăсдăт, немхудта ѓн яңхлăт». Щи мира нётты каш верты хотăтн вандтупсăт, якты-ариты хăрăт, дўнăлтупăт па экскурсияйт верăнтдыт. Щиты юдн омсыйдмум ёх каш верты хотăта яңхты пиньшăлăт. «Тăм хăтл Юграйн 201-кем арат Центр общественного доступа немуп тăхет киникайт мийдăты хотăтн рэпитлăт, хута вăнлат ёх компьютерн рэпитты вăндтăдыт. 2016-мит ол вўш эвăлт

Югра Государственной библиотекайн щимăщ ут вăл, щит унтасн пирăщ ёх арсыр ут олăнăн уша павăтлăт. «Природы и Человека» немуп музей интернет тăхи па «Музеи Югры» немуп ут дэщăтл. 2019-мит ол вўш эвăлт 2024-мит ол вăнты виртуальной немуп якты-ариты хăт тăхи пўншды, щит унтасн Большой па Мариинской театрăт дўнăлтупăт вантты мўвев мир питлăт», – ай павтăс Н. Михайлова.

Здравоохранения департамент кăща дăнкăр не **Елена Касьянова** путăртăс, хутысаты электронной щирн пăднийцайт рэпата лэщăтды. Щит 2018-мит ол вўш эвăлт верты питсы па 2020-мит одн сухуптăды. Щи мър лекшитты хотăтн информатизация немуп вер дэщăтды па мăшăң ёх электронной карта-ятн вердыт. «Интум информационной тăхи щирн мăшăң мир

верăт нух хăншдыт. Тăм ванăн ши ёх непекăт пăднийцайт эвăлт электронной щирн «Бюро медико-социальной экспертизы» немуп хотя китсыйт», – лупăс ши не.

Труд па занятость немуп департамент кăща дăнкăр не **Светлана Лотова** ай павтăс, муй вўрн рэпитты вăнлат ёх па инвалидăт вăлупсы вăньльды. Щи вер вўрăнăн арсыр поступсăт нух вантсыйт па нух нётты непек хăншсы. Щăдта ши олăнăн профсоюзной тăхета непек китсы. Щи тумпи социально-экономической тăхи мирхотн дерамтсы, хутысаты предпенсионной немуп ёх вăньльды. Нумăс павăтсы, лăдн профсоюзăт па трехсторонний немуп тăхет ищи ши ёха ат нётлăт.

Социальной раз- свития департамент рэпатнек **Элона Архипова** ясăң щирн, вăнлат ёх вăлупсы тўнщирăна дэщăтты «Организация, доброджелательная к пожилым людям» немуп тăхет версыйт. Ёхăт щитăт олăнăн поступсы хăншды. Ищи ши хот кăща дăнкăр хуята вăдты не

Тереза Пономарёва мирхотн путăртăс, муй щирн 2018-мит одн Координационной совет хуятăт рэпитсăт, лăдн пирăщ ёха нётты. Лўв ясăңл щирн, ол мър ши мира «Портал социальных услуг Югры» немуп тăхийн айкедăң тăхи версы. Щăдта уша павăтсы, муй нумăсн ши хуятăт вăлдăт. Щи тухăдпи нял щирн вăнлат ёха нётты вер дэщăтсы, щит юдн, рўтыщăты хотăтн, мультидисциплинарной немуп тăхет па нётăсты неңат унтасн. Щи не путăр эвăлт уша йис, 2018-мит одн ар вăнлат ёх волонтерă йисăт. «Тăм пўш пирăщ ёх ГТО немуп Всероссийской физкультурно-оздоровительной вера вў- янтыйдсăт. Щи тумпи дыв компьютерной многоборье немуп верн кăссăт», – лупăс Т. Пономарева. Мирхот сухăнтты едпийн щăта омсум ёха лупăс: «Мўнева пирăщ ёх вăлупсы тăса дэщăтты мосл, лăдн дыведа эмăщ па ям вăдты ат йис».

Реональда ОЛЬЗИНА

Иса округ вошәт шуши тәхета адыты рәхл?

Ван хәтлуп тыләшн округ губернатор дәңкәр хә Алексей Шипилов шуши мир вәлупсы вантман тайты комиссия җх мирхот әктыдәс.

Сырыя кәшайт Спутартсәт, муйсәр мўвтел мир вәйтантупсәт 2019-мит одн дэщәтдыт. Югра мўв оса тәхет верәт тәты департамент кәщә дәңкәр не **Инна Арканова** айкел тәс, хуты 2019-мит одн увәс мир пәта Мўвтел няд вәйтантупсы нух хәншман вәд:

1. Финно-угорской мир Консультативной тәхи җх мирхот. Тәм тәхи 1992-мит одн пўншы, дәдн финно-угорской мирәт рәт яснәт па иса культура вәлупсы дерамтты па елды шавиман тәты.

2. Кашәң ол товийн па хоң пеләк США мўвн Нью-Йорк вошн иса мўвәтн вәдты шуши мирәт вән мирхота әктәшйидәт. Щәта ООН тәхийн шуши мир верәт әхтыйн рәпитты хот вәд. Ияха вәйтантум җх сыр-сыр шуши мирәт нўшайт оләңән пүтәртләт.

3. Югра мўв Кев юханәт хўват «От истока к устью» немпи VII экспедиция дэщәтды. Тәм вер 2011-мит ол вўш эвәлт «Югра дьлнүптәты» па «Ямал – потомкам» оса тәхенән унтасн верды, дәдн яма вантты, муй ширн мўвев-йиңкев оләңән уша верты па дерамтты, сыстам муй әнтә ши мўв. Ши тумпийн ияха катләсман этнотуризм вер тўңширәңә дэщәтты.

4. Вухадь мир поэт Ю.Н. Шесталов немпи кәсупсы. Юван Шесталов немпи вухәң мойлупсы немасыя Югра мўвев

кәшайтн 2012-мит одн версы. Мойлупсы тәп ши хуятәта мәды, мәтайт рәт мир яснел, литератураед па йис пүтрәт-моньшәт, шуши хуятәт вәдты-холты ширәт сәмәңә тайдәт па тәса елды тәдәт.

Ши тумпийн Югра мўв шуши мирәт Ассамблея кәщә хә **Еремей Айпин** дәңхас, дәдн тәм верәт тумпийн мўвтел финно-угорской писателят вәйтантупсы иши нух ат хәншы. Вантә, финно-угорской яснәтн киникайт хәншты җх вәйтантупсы тәм одн Румыния мўвн дэщәтды. Мосл, дәдн Югра мўв писателят шивмәнты иши ат веритсәт.

Елды Югра мўв Ерайонәт па вошәт, хута ар пеләк увәс мирлўв вәдләт, поступсы йилпатты вер оләңән пүтәртсы. Вантә, хәнты пүрайн Югра мўв иса райоңәт па вошәт немасыя поступсийн нух хәншман вәсәт. Ши пүрайн кашәң тәхийн вәдты мирлўва вой-хўд вәдпәсдәты, вўдәт дәвәдты, йис верәт елды тәты кеншәк вәс.

Емвошәң округ дума депутат хә **Александр Новыхов** ши вер оләңән шиты лупәс:

– Юхи хәшум яң ол увәс хуятлўв Югра мўв губернатор хушә немасыя вохты пишмайт хәншләт, дәдн мўвевн вәдты райоңәт па вошәт оләңән поступсы йилпатты. Вантә, тәмхәтл ар пеләк вошәт, хута ям арат шуши мир вәд, округ поступсийн шуши

Мирхот пүрайн

тәхета ән дундәт. Муй шиты? Щит пәта интәм кашәң муниципальной тәхет кәшайта тәса нух вантты мосл, муй арат шуши мир вәд, муй арат хәннәхә вәнт шушийн вўдәт дәвәдләт, вой-хўд вәдпәсдәты җх иши дўнәтты, йис верәт дерамтты увәс хуятәт оләңән иши уша павәтты. Тәм ширәт ияха әкәтты, тәп ши юпийн округ поступсы йилпатты рәхл. Тәмхәтл мирхотн мўң кўтәвн пүтәртсўв,

А. Новыхов:
«Тәмхәтл ар пеләк вошәт, хута ям арат шуши мир вәд, округ поступсийн шуши тәхета ән дундәт. Нәмәслум, хуты тәм вер тәп Федеральной ширн нух вантты па йилпатты рәхл.»

нәмәслум, хуты тәм вер тәп Федеральной ширн нух вантты па йилпатты рәхл. Югра мўвев вән, щит пәты яма уша павәтты мосл, муйсәр утәт шуши тәхета хәншты рәхл, муйсәр тәхи ән рәхл. Щиты елды Югра мўв вошәт па райоңәт тәса нух вәнтлўв, дәдн нәмәдт тәхи ад юремәты па шуши тәхета хәншты.

Ма нәмәслум, мет оләң увәс мирлўв иншәсты мосл, яна муй дыв вәдты мўвиел шуши тәхета нух хәншты мосл? Яна муй дыв вән җхлўв партум ширн вәдләт, культураев, йис верәт елды тәдәт? Щәлта кимит вер, щит муниципальной кәщә җх эвәлт мосты непекәт әкәтлўв, тәм немасыя поступсы мўң йилпатты веритлўв. Ши пүрайн кашәң увәс хәннәхә кеншәка вәдты питл, дәвәрт суртәт тўңматты па па ширәт. Вантә, тәмхәтл Когалым вошн 600-кәм шуши хуят вәд. Ар пеләк җх – щит вўды дәвәдты хуятлўв. Муй пәта тәм вош округ поступсийн шуши тәхета ән хәншман? Щәлта Сўмәтвош район Игрим кәрт. Щәта 900 мултас вухадь хуят вәд. Емвошәв ишиты. Тәмхәтл тәта вет шурәс мултас увәс хәннәхә вәд па рәпитл. Йистедн вошәв шуши тәхета хәншман вәс. Ин па муй тывәс. Емвош иши шив нух хәншты рәхл. Вантә, тәм вошәт поступсийн әнтәмәт, щит пәта шуши мирлўв йис ширн вәдты щом ән тайдәт.

Ирина САМСОНОВА

Увас ёх нўшайт тўңматдыйт

Йилдуп ол однитум юпийн олаң-мит номерн ма Югра мўв депутат, ханты мир эвэлт вэлты хә Алек-сандр Новьюхов рәпата олаңан төп и пеләк путәр нынана хәншсум. Интәм путрем елды төдем.

– Александр Вячеславович, нәң щиренән, депутат пәта мет вулаң вер щит муй?

– Щит карты әхәдн яңхты-мәнты әшәт, тухлаң хопәтн пәрляты щирәт, кәртәтн, вошәтн хот войт енмәлды, мўвиевн арсыр детугәт енмәлды, вәнтән вонь-шумутәт, тулхәт, лыптәт па па утәт әкәтты, вой-хүл велпәсләты верәт тәса дэщәтты, вәнтән павәрт юхәт, сәхләт сопаса әктыйдты – щи верәт мет олаңан йил-патты мосл.

Щәлта округ дуват-тыйн пириты ёх пар-тупсәт щирн мўң ар пе-ләк депутатской вух социальной тәхета, хәлд мәр пушхәт давалды хотәта, әшколайта, әрашты тәхета па па мосты утәта китсүв. Щирн пириты хәтлән Югра мўвн вәлды ми-рева ястум яснәт тәса дэщәтты ләңхәлүв, дәдн яна па тўңматум верәт увас мирлүва нәтупсы па унтас ат тәсәт.

Щәлта мосл ястәты, мет вулаң вер, мәта ут мўң хәлум од тўңмат-лүв, щит шуши мир ре-естр вер. Щи тумпи хўд велпәсләты щир. Мосл, дәдн шуши ёхлүв катра пура иты хўд велпәсләты верн әнтә тәп хоттел ёх дапәтты веритсәт, вух ёша павәтты ищи дәдн щир ат тәйсәт. Щи пәта федеральной поступсийн хўд велпәс-ләты вер олаңан хәншум правайт йилпатты мосл. Щи вер интәм вантман тәйләв. Немасыя мир-хотәт ләщәтлүв, шив федеральной кәщайт

вохлүв па путәртлүв, хуты шуши ёхлүв йис-телдн хўд катәдман вәсәт, щи верн дывел ертыйд-ты ән рәхд. Елды вер, щит бюджет эвәлт нема-сыя квотайт вохты па ёша павәтты елпийн яма нәмты мосл, веритлән муй әнтә тәм вән вер дэщәтты? Кашәң утые яма вантсән муй әнтә? Вантә, бюджет эвәлт кво-та ёша павтум юпийн хәннехә тәщәна ән йил, тәта давәрт па тўң рәпа-та верты мосл. Щит пәта квота олаңан поступсы ищи йилпатлүв, дәдн арташты ёха кеншәк уша павәтты вәс, тәм хән-нехә яма веритл муй әнтә щи нәтупсы тўң-щирәна елды дэщәтты.

Тәм ванән Сәрханл мўв хәнтәт ләңхәсәт, дәдн мўң вәнтән тўтьюх әкәтты вер па сырыя нух вантсүв. Вантә, ипўша кашәшты непек вўты мосәс, тәп щи юпийн хотн кәр әлэты пәта тўтьюх сопаса әкәтты. Мўң тәм вер йилпатсүв. Интәм кашәң шуши хуят непекды вәнтән тўтьюх ләщәтты веритл.

– Александр Вячеславович, муйсәр нўша вер мет давәрт тўңмат-ты вәс?

– Кашәң нўша тўң-мәтты давәрт. Юхи хә-шум оләт мўң вантлүв, хуты ванкўтды шуши хуят ипўша така лупты мосл, хуты яна па лүв увас хәннехә, яна па лүв йис щирн вәлды веритл: вой-хўд велпәсләты, вўдәт давалды, тўтьюх

А.В.Новьюхов

әкәтты, нәтупсәт вўты па па верәт пәлтапды елды тәты. Вантә, шуши хуят щимәщ правайт тәйл, щи олаңан Конститу-ция непекн хәншман, тәп кәщайта щи олаңан ипўша лупты мосл. Щит пәта мўң сорашәк ре-естр непек дэщәтлүв. Тәм вулаң непек вўлүв ки, ар пеләк нўшайт ләп тәхәрдәлүв.

Кимит давәрт вер, щит мосл, дәдн шуши хуят па ёх кўтн вәндтыйлды, рәпитты па па верәт тәты ән едемман ве-ритәс. Тәм нўша 1990-2000 оләт эвәлт мәнд. Щит рәпатайды пура вәс. Мирева давәрт вәлды питәс, сыр-сыр социальной нўшайт ара йисәт. Щит пәта сырыя вәндтыйлды верәт йил-па нух вантты мосл, дәдн мўң айлат ёхлүв арсыр тәхетн вәнд-тыйды щир тәйсәт. Мўң ләңхәлүв, дәдн иса няв-ремлүв целевой щирн ат вәндтыйлдәт. Дәдн вәндтыйлды тәхи ет-шуптум юпийн дыв ән нәмәссәт, мәта тәхийн рәпитты па вәлды. Целевой щирн диплом непек ёша катлуптум юпийн рәт кәртәдн муй па тәхийн хәлум од ат рәпитсәт па вәсәт.

Щит пәта мўң муни-ципальной кәщайт пи-ла путәртсүв, дәдн дыв уша ат версәт, муйсәр рәпата тәхет дывела мет

сырыя мосләт, щи ве-рәта айлат ёхлүв тәрум пәта вәндтәты. Щәлта нәтупсы вухн, вәлды хотн ищи нәтдыйт. Ар пўш щи олаңан путәрт-сүв, мирхотәт әкәтсүв. Я щи, тывәс – 2019-мит олн вәндтыйлды вер йи-луп щирн мәнты питл. Мўң немасыя перечень непек хәншсүв, мәта верәта мет сырыя ай-лат ёхлүв вәндтәты.

Тәмхәтл карты әхәдн яңхты хуят, нянь верты хәннехә, кәр омәсты хә, тўт хәритты хуят, ди-зельной станцияйн рә-питты ёх, мир ямәлды па лекщитты неңәт-хәйт па па рәпитты тәхет, мәта утәт мет сырыя кәртәта мосләт. Вантә, мўң айлат ёхлүв щи вера вәндтәты ән питлүв ки, па мўвәт эвәлт ёх юхәтләт па рәпитты питләт. Мўң хуятлүв па щи йирн хәщәт. Нәмәслум, мўң мўвевн сырыя мўң ёх-лүв ат рәпитсәт.

Ләңхәлүв, дәдн ка-шәң кәртән вошәт иты, муй мосл иса вәс, дәдн айлат хә муй не әнт яс-тәс, хуты вошн рәт кәрт киньща вәлды ямшәк. Щиты мўң ләңхәлүв, дәдн 2020-мит ол вәнты Югра мўв дуваттыйн иса тәхетн интерне-т яма ат рәпитәт, әраш-ты па культурной тәхет ат вәсәт па иса йилдуп вәлупсы пәта муй мосл, айлат ёх пәта дэщәтты. Щи пурайн ёхлүв рәт кәртәла юхәтләт, рә-питты питләт па кәртән вәлупсы иса яма йил.

А.В. Новьюхов пида ма хўв путәртсум, иса верәт олаңан тәта хәнш-ты щир әнтәм. Нәмәслум, лүв верләд, лүв тўңма-тум шуши мир нўшайт олаңан Югра мўвн вәл-ты мир щиты вәдәт.

**Ирина
САМСОНОВА**

Шуши мир нявремәт вәндтәты оланҥан путәртсы

Ван хәтлуп тыдәшн округ вәндтәты па айдат әх верәт тәты департамент кәщә хә А.А. Дренин шуши мир яснәт па вәлупсы давалды верәт тәты научно-координационной совет әх мирхот верәнтәс. Щәта ай тәсы, муй щирн 2018-мит ол мәр совет әх рәпитсәт.

Мирхотн округ губернатор дәнқәр хәя нәтты не Н.В. Савина, округ дума депутат хә А.В. Новьюхов, округ вәндтәты әх институт кәщә не Г.В. Дивеева, шуши мир вәндтәты вер вантман тайты не Н.Б. Костылева, совет хуятат па мойң әх вәсәт. Щәта няд вер нух вантсы.

«Институт развития образования» тәхийн психолого-педагогической нәтупсәт тәты центр вәд, щи тәхи кәщә не И. Журавлёва ай тәс, муй щирн дыв шуши мир нявремәт пида рәпитләт:

– Ван хәтлуп тыдәш

20-мит хәтл вәнты 336 мәшәң шуши мир няврем нух вантсүв, щит кәт процент арат иса округ мәшәң нявремәт эвәлт. Югра мұвн 16 131 мәшәң няврем вәд. Юхи хәшум хәлүм ол мәр 107 шуши няврем мәшәңа йисәт. 2015-мит олн 229 мәшәң эви-пүх вәс. Муй пәта аршәк мәшәң хуята йис? Вантә, юхи хәшум олән әңкет-әшет вохты пәтсәт, дәдн нявремәд нух ат вантсүв. Щи тумпи пәдъницаитн нух вантты йилуп пурмәсәт вәдләт.

«Институт развития образования» хуща учебно-методической рәпата тәты кәщә дән-

кәр хә С. Слинкин айкел тәс, хутыса дыв тәм олн округ әшкола-интернатәт нух вантсәт па нявремәт иньщәсәт, яма муй әнтә дыв вәндтәдыйт па муй щирн интернатәтн вәдләт. Сүмәтвош, Нуви сәңхум, Кондинской, Манстәр, Нижневартонской, Сәрханл па Ёмвош районәт хуяттәйн 18 әшкола-интернат хуща вәсәт па вантсәт. Арталәты әх уша версәт, хуты щи тәхетн әшколаитн нявремәт рәт яснәт вәндтәдәт па шуши мир вәлупсы оланҥан уша верләт, арсыр йис верәта вәндтәйләдәт. «Институт развития образования» әх нявремәт вәндтәты па вантман тайты хуятәт пәта рәт яснәт па шуши мир верәта тәты урокәт тәса дәщәтты щира немасыя киника дәщәтсәт. Щи киника

электронной щирн округ вәндтәты вер тәты институт сайт хуща «Библиотека» раздел тәхийн вәд. Щи тумпи округ 14 әшкола-интернатн вәндтәйләдәт па вәдты 109 эви-пүх иньщәссы, мәстәд дыведа муй әнтә, муй щирн дыв рәт яснәта вәндтәдыйт па муй щирн интернатәтн вәдләт. Щи тумпи щи оланҥан 59 әңки-әщи иньщәссы. Уша йис, нявремәта па әңкета-әшета иса мәстәд.

Мирхот пурайн итәх кәщәйт путәртсәт, муй верты мосд рәт яснәта па шуши мир вәндтәты верәт щирн. Щи тухалпи мирхотн протокол непека хәншсы, шуши мир яснәт па вәлупсы давалды верәт тәты научно-координационной совет әх 2019-мит олн муй верты пәтләт.

Людмила ШУЛЬГИНА

Сүмәтвош район таш

«Товары земли Югорской» немпи вандтупсыйн ма Сүмәтвош район кәщә хә Владимир Иванович Фомин пида вәйтантайлдсум па иньщәссум, муйсәр тәхет дыв районәд эвәлт вандтупсыя юхтәйлсәт па муй тәсәт?

Лүв юхды лупәс:

– Вандтупсы «Рахтынья», «Элаль», «Рутил», «Саранпаульской» немпи вүдең тәхи, Сүмәтвош межрайпотребсоюз немпи тәхет әх юхтәйлсәт па летут, щит вүды нюхи, арсыр хулядәт, воньшмутәт, нохәр семәт, тулхәт, щи тумпи вүды кепд эвәлт әнтум пуркайт, хуьд па вүды сух эвәлт әнтум арсыр хурамаң пурмәсәт па па утәт тәсәт. «Рутил» немпи тәхи әх кварц па па арсыр кевәт эвәлт сыр-сыр хурамаң пурмәсәт верләт.

Вандтупсы пурайн мұң Сәрханл район и тәхи әх пида вәйтантайлдсүв, и нумса юхәтсүв, едды ияха рәпитты.

Мұң Сүмәтвош районәв 24 кәрт эвәлт воньшмутәт, нохәр семәт, тулхәт ияха әкәттә дәнхәлүв. Щит шеңк даварт, щирн ин нәмәслүв, муй щирн щит верты.

Сүмәтвош районәвн мир семхуьд шеңк мосман тайл. Ин щи хуьд әнтәм, худыева тынысәв.

Кашәң од мұң районәва ар мойң әх юхтәйлдәт. Дыведа Кев хуща яңхты мостәд.

В.И. Фомин әх күтн

Ма иньщәссум, «Сибирская рыба» тәхи хуты йис? Юхды В.И. Фомин лупәс:

– «Сибирская рыба» немпи хуьдәң тәхи ин ән рәпитл. Мәнум дүнәң сот мудтас тонна арат

хуьд веппәсләсы. Ин округ правительствә әха па Сүмәтвош район кәщәйтә лупсы, мосәң, ешавәд «Сибирская рыба» тәхи дәтды.

Людмила ГУРЬЕВА

Рәт мұвев сәмәңә тәйтә нәтл

Сұмәтвош район кутуп ашколайн Елена Николаевна Ясинская арсыр классәң айдат әх рұщ ясәңә па литература вәндтуман рәпитл. Лұв 1976-мит одн Ивановской государственной университет етшуптәс. Ханты-Мансийской округ мұвевн иса 1987-мит од вұш эвәлт нывремәт вәндтәл. Сұмәтвош кутуп ашколайн айдат әх вәндтәты 1995-мит од вұш эвәлт питәс. Щиты 23 од лұв тәтә вәд па рәпитл.

Елена Николаевна Еарсыр классәтн вәдты пухәтә па эвета рұщ ясәң па литература тәты тумпийн нывремәт рәт мұвев сәмәңә тәйтә вәндтәл. Рұщ щирн ки лупты, щит краеведения немуп верәтә лұв айтәдн ашколая яңхты пухәт па эвет немасыя вәндтәты катләсәс.

Хән мин яха вәйтәнтсумн па путәртсумн, лұв иса тәмиты ши мәнәма лупәс, муй щирн ашколая рәпитты юхтәс, иса ши вұшәт эвәлт краеведения верәт олаңәң сыр-сыр классәтн вәндтәйлды айдат пухәт па эвет пида путремәты пиньщәс. Әхәт, Сұмәтвош район кутуп ашколая рәпитты юхәтмәдн, сырыя айдат әхләд пида путәртәс па яма уша верәс, мәтә хоттел хуятәт эвәлт дыв тәм нуви тәрум илпия юхәтсәт. Щәлдә Елена Николаевна партәс пухәтә па эвета, ләдн сырыя уша павтум верәт дыв непека нух ат хәншсәт. Вантә, ши пурайн тәса па ямсыева вәйтты питләт, муйсәр рәт дерәт эвәлт дыв аңкидал муй ащидәл тывсәт. Елды лұв иса щимәщ айкел нывремәтә верәс, муй щирн рәтә-щира лұңтәсты хәннехуятәт тывсәт, муй щирн па хути дыв рәт дерләд аршәкә па вәна йиты питсәт па дәкки тәм вәдты-холты мұвев хұваттәйн мәнты керләсәт. Муй щирн и хәннех рәт хуятәт эвәлт кимит рәт әх тывсәт па тәм увәс мұвн иса

Е.Н. Ясинская

В.Енов верум хур

худыева елды щимәщ вәлупсы щирәт ләщәтсәт. Кашәң хоттел әх, вантә, лұв хурасәдн тәм Югра мұвева юхтәс па тәтә лұв рәт дерләд так-нупсәт па елды мәнсәт.

«Ма әнтә тәп вәндтәйлды классем пида краеведения верәт ләщәтсум, – лупәс Елена Николаевна, – ма ши тумпийн арсыр классәтн вәдты айдат хәннехуятәт пида иса щимәщ верәт йилпатты щирн рәпитсум».

Лұв ясәңләд щирн, дсырыя ветмит классән вәндтәйлды нывремәт пида рәт дерәң юх олаңәң ямкем хұв путремәсәт па әхәт класс хуши вәдты сохәл эвәлт рәт юх щурәтсәт, мәтә ут илпийн кашәң хә муй не ныврем щатәщәщәд па щәщәд ими, аңкел муй ащәд немәт ямсыева непека нух хәншсәт. Щиты, вантә, айдат әх соращәк уша павәтләт, муйсәр дыв рәтәд па муй хурасуп тәхи эвәлт ши хуятәт катра пурайн тәм увәс мұва юхәтсәт.

Щәлдә, хән рұщ ясәң вәндтәты щирн арсыр урокәт дыв пиләдә Елена Николаевна ләщәтәс, ши пурайн лұв немасыя партәс нывремәтә сыр-сыр путрәт хәншты, щит щимәщ нем тәйтә утәт: «Щәщәд ими әшәңәң», «Мұң хоттел әхлұв хә әх», «Ям па вешкәт аңкем олаңәң». Щиты айдтыева ашколая яңхты нывремәт вәндтәты кұтн краеведения щирн мәнты верәтә кашәң од мәр хушдәйт.

Щәлдә нывремәт вәндтәты не путәртәс, хути лұв хушәдә хәтмит класс пухәт па эвет сырыя мәнум оләтн иса шуши мирәт хот йита урокәд етшуптәты щосәтн яңхсәт. Ши тәхийн дыв имудты хәтәдн Сұмәтвошн вәдты поэт хә Вячеслав Шивырталов пида литературной вәйтәнтупсы версәт. Ши пурайн айдат әх хәләнтсәт, муй хурасуп стихәт па муйсәр верәт олаңәң поэт хә хән-

шәс. Әхәт иши шуши мирәт тәхийн рұтәщәты хәтләтн вәндтәты нывремәт пұпи якты хот хурасәт ияха әктәщум вошәң мир елпийн вәндтәсәт. Елена Николаевна ясәңәт щирн, Сұмәтвошәң шуши мирәт хот йитн дыв нывремәд иса арсыр әш верәтн мудты ай пурмәсыет верты тәхия яңхсәт. Пухәт юх пурмәсәт ләщәтсәт, эвет сәк пида рәпитсәт па акань әнтты вәндтәсәйт. Дыв вәндтәты неңәл ясәңәтн, щит краеведения щирн мет вән унтас.

«Ма ашколайн вәндтәйлды айдат әх дыв рәт мұвев мет сәмәңә тәйтә вәндтәдум», – щиты Елена Николаевна мәнәма лупәс. Елды лұв тәмәщ айкел верәс, хути краеведения щирн мет яма хәншум лұңтупсәт дыв районәң верум айдат әх мирхотн «От краеведения к краелюбию» вантәләт. Ши мирхотн ашколайн вәндтәйлды пухәт па эвет дыв хоттел әхләд, ашколаелдн сырыя вәндтылум па вән хәннехуятәтә ювум әх олаңәң әмәщ путрәт ләщәтләт. Щиты тәтә мосванәң «Тухләң Увәс мұв» литературной кәсупсәйн, мәтә ут районной газета хуши мәнәс, ашколайн вәндтәйлды нывремәт кәссәт па иса нух питсәт. Щит дыв вәндтәты неңәл ясәңәт щирн, ищиты шәңк вудаң па вера мосты рәпәтә краеведения елды тәты щирн.

Тәм йисн айдат әх рәт мұвев сәмәңә па ямсыева елды тәйтәт лавәрт вәндтәты. Щит Сұмәтвошн ашкола нывремәт краеведения верәтә Елена Николаевна Ясинская тұңщирәңә па тәса вәндтәл.

Владимир ЕНОВ

Н. Краснопеева лапи верл.
Югра-Экспо хот. 2017-мит ол

Н. Краснопеева «Торум Маа» музейн.
2013-мит ол

Р. Ользина верум хурдн

Мирев вэлупсы ванлтаты – щит шеңк ям вер

«Торум Маа» музей рэпатнекат кашаң ол «Югра Тур» немуп ванлтупсийн шуши мир пурмасат ванлталат па ханнехэйт щитат верты вонлталат. Илатн щи ванлтупсийн Наталья Краснопеева пида вэйтанта сум, щит научно-исследовательской па методической немуп тахи ух не. Югра-Экспо хотн лүв мира «Времена года. Летние ремесла обских угров» немуп ванлтупсийн шуши пурмасат олаңаң ай павтас па мойң ёх лапи верты вонлтас. Щитл верталд мәр рэпатайлд олаңаң путремасман.

– Тата арсыр туристической тәхет эвәлт ханнехэйт вәлдәт, щи ёха музей олаңаң ай павәтлүв. Щи юпийн аршәк хуят «Торум Маа» хуши юхтыйлдәт.

– Муй имухты мойң ёх ара йил?

– Аңтә. Хән Ас угрәт олаңаң мира путәртлүв, ивәнтлы луплүв, хута музей омасл. Хуйтат щит аң вәлдәт, әхәт ищи-па мұң хушева йиләт. Юхи хәшум олаңн ар хуят рүтышаты хәтләтн па кәртәт, вошәт эвәлт Ёмвош вантты па музейе яңхтыя юхтыйлдәт. Итәт лупләт, хәс ол юхды тәта вәсәт. Лыв мәремәдыйт, щит пәты вошев вантты тыв йиләт па музейе яңхты ләңхаләт. Итәх мойң ёх группа пида щив мәнләт. Айлат ёх күтн ар хуят нывремәлал пида вәлдәләт. Итәхәт лыв эвидала па пух-дала музей олаңаң ай павәтләт. Вәнтәв ху-

рамәң па сыстам. Тәдн па лүңаң щәта ләңкет хәхәтләләт. Ёх лупләт, вухсарәт щәта ищи вантсәт. Щәта омасты ханты па вухалд хотәт яма вантәсләт, нюр щәта ханнехэйт вәлдәт, тәп мойң ёх йиты пурайн худтпелы мәнсәт. Щирн, ма ванттемн ар хуята «Торум Маа» вантты әмәш.

Ванлтупсәт тухәлди ханнехэйт музейе сайтан уша верләт, муйсәр мирхотәт мұң хушева питләт, ләдн әхәт щив яңхты. Мет ар хуят юхтыйл, хән щитәт сәңхумн верәнтлүв. Лүңаң ищи ар хуят вәлдәл. Ипүш ай кер тыләшн Югорской долина немуп мұвн семинар версүв. Щи тахи вош эвәлт шеңк хұвн вәл, щит пәты ханнехэита щив яңхты лавәрт.

– Муй нумәсн пасыр яснуп мира ханты вәлупсы олаңаң путәртлән?

– Мәнсема музейной пурмасат мойң ёха ванлтаты па дыведа альты әмәш: мұң – хәнтәт – тәмшәт, ма тәмәш – Сүмәтвош ханты. Хуятәт ләңхаләт ки, дыведа ванлтупсийн вәлты пурмасат олаңаң ай павәтлүв. Щит унтасн лыв уша верләт, муй мұң вәлүв. Ма нәмәслум, Санкт-Петербург вошн вәндтыйлдсум, ләдн мәнсема мира ванлтаты па хәнтәт вәлупсы олаңаң тәсыева ай павәтты. Ма иса аң елөмтлум па мосты щирн ханты па вухалд музей олаңаң путәртлум. Юрашман мирев культура па опрашлүв вәлупсы олаңаң ай павәтлум. Щит пәты мәнсема ям рәпитты, экскурсияйт нумсәң непекәт па рәт мирем вәлупсы посн верәнтлум. Ма щиремн, обско-угорской мирән олаңаң түңширәна мира путәртлум. Щимәш нумәсн интум тәта щи

омәслум. Ханнехэйт эвәлт иса аң ханятыйлд-лум, ханты ләмәтсук нух ләмәтлум па аң елөмтлум. Муй әрәң опрашдам пәты елөмты, хуйтат вәнтән па ишки мұвн яма вәсәт? XIX-мит йисн үчөнойт непекәдн хәншсәт, неш хәнтәт ешайн пәрләт. Хута пәрсәт? Сот мултас ол мәнәс – хәнтәт худна вәлдәт. Ма – ханты не – вәлдум. Аңқаңкем ханты щирн вәс, тәп советской лаш питумн лүв йилуп щирн вәс па рәпитәс. Щит пәты Вулаң Отечественной ладь юпийн така рәпитты хуята лүңтәсәс.

Щикүш мирев шимл, ищица ләңхалүв, ләдн культура па ханты емаңхәтлүв дыләна ат вәсәт. Мұң интум вәна пеләка йисүв па катра йис вәлупсәва таләслүв. Мосәң, ушәңа-сәшәңа йисүв па Найдавн-Вәртлавн вохдаюв. Мосәң, щитлүвн кәшдаюв. Лыв нәдам вәлумн мұң хушева юхтыйлдәт па мұңев вәндтәләт, муй лупты па муй верты. Щирн, щиты щи вәлдүв.

Реональда
СУРЕЙСКАЯ

Рэт ёхдал йис верāt елды тэл

Лыпāt хойты тылāщ яртъянмит хātāдн Тюмень вошн вэлты хāнтэт, вухалят па юрнāt Мўвтел шуши мирāt емāнхātлэл постāсāt. Лыведа арсыр увāс ёх, культура па область кәщайт ши веред лэщātты нētсāt.

Тюменян К.Я. Лагунов ики немуп киникайт лўнātты хот йитн немасыя шуши мир хуятāt емāнхātлэда юхтййдсāt. Ши пурайн областной правитель-ства, культура тāхет па арсыр увāс ёхлўв оса верāt ямāлты кәщайт шуши мирāt вэлты-ходты ширāt олāнāн тәс айкелāt версāt.

Щāлта тām емāнхātлāдн тўнширāңа па вещьката шуши ёх культура верāt пида рēпитум хāнтэт па юрнāt сыр-сыр ишāкты непекātн мойлāсйит. Ин мосл лупты, хуты Тюмень мўв финно-угорской культура тāхи кәщая вэлты не Любовь Собянина ямсыева шуши хāннехуятāt пида рēпитал пāта тām емāнхātāдн па мойлупсийн катдуптāсы.

Ма лўв пилэда ши емāнхātл мāнум юпийн немасыя вейтантййд-сум, вэлупсэл па рēпатайл олāнāн путāртсум.

Любовь Дмитриевна ясāt эвāлт уша версум, хуты лўв Тўкьякāн кертāн сема питāс па щāта айтелн вәс па снмāс. Ашколая вәндтййдты ищиты ши кертāдн питāс. Ёхāt āнкел-ащел китумтак āнтәма йисāн. Щит пāта хәдмит класс етшуптумал юпийн вән упелн Ваньшавāt кертā тәсы. Вантэ, ши пурайн лўв упел щи кертāн ай тохтура рēпитāс.

Еша ёхātшāк, хән лāпātмит класс Ваньшавāt āшколайн етшуптāс, упел хоттел ёхдал пида Тек кертā каслāс.

Ши кертāдн Любовь Дмитриевна нивāдмит классāн вәндтылāс па ши юпийн Светлой воша яртъянмит па янмит классāн етшуптāты мāнāс. Светлой вошн интернат хуши вәс па кўтуп āшколая янхāс. Хән ши вәндтāты верāl сухнуптāслэ, нумāсн юхātсы Ленинград вошн вэлты увāс мирāt института елды вәндтййдты мāнты. Шив питты пāта кимит эк-замен лўв ямсыева мāты āн веритāс па щит пāта юхды пелы юхтāс.

Щмит од мāнāс. Юхи юхātмāдн Любовь Дмитриевна нēmāсты питāс: института āн ки веритāс мāнты, мосāн, мātты ямшāк училищая елды вәндтййдты питты рāхл. Щит пāта юдн сыр-сыр айкелāн непекāt тўнширāңа лўнтāс па уша верāс, хуты Ёмвошн вэлты педучилищайн вәндтййдты пухāt муй эвет и тылāщ мār 30 шойт вухāн сухуптāлйит, Пул-навāt вошн – ищи арат-кем. Лўв ширāдн, щит шеңк шимл вәс. Щāлта иса Тюмень вошāн арсыр вәндтāты тāхет олāнāн айкелāt лўнātты вўянтāс. Щимāщ газета айкел лўнтупсы кўтн имудтййн лўв семāл вўша питāс, хуты Тюмень хуши 16-мит ГПТУ немуп тāхи вәл. Ши училищайн камвольно-суконной комбинат немуп тāхийн лаборант щира ямсыева вәндтййдты рāхл. Щимāщ вулаң вертумпийн вәндтййдты

Л.Д. Собянина верāнтты неңāt ёнтум пурмāсāt арталāл

айлат ёх тылāщ мār 70 шойт вухн сухуптāлйит па кўтуп āшколайт етшуптум нявремāt худыева тәп илем од ши тāхийн арсыр мос-ты верātā вәндтāлйит.

Любовь Дмитриевна елды лупāс мāнема, муй ширн лўв ши училищая юхтāс па елды вәндтййдты питāс. 1981-мит од вўш эвāлт Тюмень вош камвольно-суконной комбинат тāхийн лаборант не ширн рēпитты питāс. Кашāн вер иса вещьката па тәса лэщātāс па рēпатайл шеңк сāmāна тāйсālэ. Ош пўнāt ямсыева лэщātāс, ләдн машина питты елпийн немасыя ши тāхийн рēпитум хāннехуятātн ат систамтāсйит па лыв кўдатлāл ващāка верман ат вәсāt. Тәп ши щос пурайн, вантэ, ям па так нәй сухāt пўн эвāлт тывты веритлāт. Щиты иса 1981-мит од вўш эвāлт па 1997-мит од вәнты тām хāнты не нәй сухāt верты комбинат хуши химикотехнической лаборант щира вәс па араттелн 16 од мār тўнширāңа па вещьката ши тāхелдн рēпитāс.

Елды ма иньшмā-ссем лўвед, муй

щирн па хән нумāс верāс шуши мир культура верāt хуши рēпата мушчатты. Лўв щимāщ вер олāнāн мāнема юхды пела тāmиты лупāс, хуты имудты вән мирхотн «Комитет по делам национальностей Тюменской области» немуп тāхийн рēпитум Галина Проскурякова пида вейтантййдс. Ши пурайн лўв унтасāдн Любовь Дмитриевна вошāн хāнтэт, вухалят па юрнāt яма вейтты питāс. Ши неңālдн хушсы культура Центр хуши финно-угрāt оса тāхийн йилуп рēпата лўведа мушатты. Щиты 1997-мит од вўш эвāлт па ин тāmхātл вәнты Любовь Дмитриевна шуши мирāt культура пида рēпитты вўянтāс. Тāmāщ вер верты питмал кемн лўв заочной ширн РГПУ им. А.И. Герцена культуролог ширн етшуптāс. Лўв 21-мит од шуши мирāt культура хуши вәл па рēпитл.

Любовь Дмитриевна лупāс, хуты ям па арсыр хāннехуятāта мос-ты рēпата тāйл. Щит пāта рēt мирāl вәлупсы ширāt вандтуман рēпитл.

Владимир ЕНОВ

Айлат хуятата нётты мосл

Щиты лупăс Галина Русмиленко, дўв 2008-мит од вўш эвэлт Нуви сáңхум вошн пельницайн инфекционной отделения хуца ай деккър неңа рэпитл. Лўв мánема вэдупсэл па рэпатайд олаңан айкед тэс.

Там ханты не Нуви сáңхум район Ваньшават кэртан вэн ханты семьяйн сема питас. Аңкел – Людмила Григорьевна (эви опраш немд Яврова), ащел – Леонид Борисович Русмиленкайнан сыры Ваньшават кэртан вэс-нан па рэпитсáңан. Хэт эви енмáлтсáңан. Хэн эвидал вэна йисáт, рэпитты питсáт, дын Нуви сáңхум воша касáлсáңан. Ин щáта рэпитлáңан па эвидала хилэт енмáлты нётлá-нан.

Галина 2005-мит одн Ваньшават кэртан áш-колайн 11 класс етшуп-тас па елды Ёмвоша медицинской учили-щия вэнлтыйлты мánас. «Олаңмит од вэнлтыйл-ты давáрт вэс. Аңкем-ащем хуши сáмемн талсаюм. Анатомия эк-замен давáрт мáты вэс. Щи юпийн кеншáка йис. 2008-мит одн диплом

непек ёша холумтсум», – вэнлтыйлты пурайл олаңан лупас Галина Леонидовна.

Щи юпийн дўв Нуви сáңхум воша юхтас, пельницая рэпата кáншты мánас па имух-ты инфекционной от-деления лекшитты ай неңа рэпитты вўсы. Щи олаңан дўв щиты путáртас: «Рэпатая ма Валентина Филипповна Андреевайн вўсыюм, дўв щи пурайн пельница кáщая вэс. Олаңмит од мáр давáрт рэпитты вэс. Ар пўш щи рэпата вўщкáты нумáсн юх-тыйлсыюм. Мánема щи пурайн Татьяна Ива-новна Громова нётас, вэн пэмáщипа дўведа лупты дáңхалум, щит вешкат па ям не. Тэп ин дўв áн рэпитл, па воша каслáс. Ма рэпатаем щимáщ – хáтл мáр 12 щос рэпитлдум, кáт хáтл мáр рэпитлдум, кáт хáтл рўтьщáлум. Мэ-

Галина Русмиленко эвидал пиди Ваньшават кэртан 2018-мит одн

Галина «Увас хурамат» якты-ариты ёх пиди

шáң хуятата пуртэнáт лоньштáлум, дывáт пел-ды вантлдум, муй мосл дыведа, нётлдум. Итэх пурайн ат мáр рэпитлдум. Ин рэпатаем мосман тáйдем. Ма пидама ям неңáт рэпитлáт. Айлат эвет тыв рэпитты юхáт-лáт, ма дыведа иса нётлдум. Ма вáдем, айлат хуятата олаңмит пурайн давáрт рэпитты, дыведа нётты мосл па иса верáта вэнлтáты. Ёша рэпитлáт па ищиты иса верáт вэ-ты питлáт. Ма щиремн, кашáң рэпатайин щиты вэд. Ма айлата вэлмемн тáта итэх неңáт ма пи-дама щиты путáртсáт, хуты ма иса вáдем па ар од мáр щиты рэпитсум. Щирн давáрта вэс».

Галина Ёмвошн вэнл-тыйлмáлн икия мánас, щит рўщ хэ Павел Лео-нидович Бацанов. Дўв Манстáр район Приобье

вошн енмáс. Дын хэ-лдум эви енмáлтáңан. Ангелина вэн эвáн ин яң ола йис, Лена кимит эвáн хэт ола йис. Катя ай эвáн 2017-мит одн сема питас. Икел вошáң ёшáт лэщáтман рэпитл.

Мосл лупты, Галя айлат пура вўш эвэлт ханты якáт якáл. Дўв олаңлн «Тўтые» якты-ариты тáхия яңхáс, щáлта 2009-мит од вўш эвэлт Нуви сáңхум вошн «Увас хурамат» тáхи ёх пида арсыр емáңхáт-лáтн ханты якáт якáс. Ин эвенáл щи вера вэнлтáл. Ям, хуты эвидал ай пура вўш эвэлт шуши мирев культура вáйтлáт. Ма дáңхалум Галина Леонидовная па дўв хо-тáң ёхлада яма, уяңа, тáлаңа вэлты!

Галина Русмиленко эвидал пиди Нуви сáңхум вошн хурамáң коляскайт кўтн кáсупсыйн

Надежда
РАГИМОВА

Катра хотэв олаңан

Там йисн катра верат каншты питсайт. Шит шеңк ям. Мун вун хоятат ан ки питлүв опраш верат олаңан потартты, худца ай няврэмат йис верат вуйтты питлалдал. Там потрэм манл йис хот олаңан. Шит ма опрашем омсом хот.

Там хот хув порайн омасса. Ши порайн опрашем па щасем вел-ши яха мансаңан. Ши верат 1920-мет молтас талат пурайн вусат. Новьюхова Вошрэн ов куртэн вусат. Олаңан там хот тата ши омасса. Тамиты вер вус. Паварт сэвэрс ин Тэк куртэв омасты тахайн. Нял пух (Тимофей, вун Михаил, Пётр па ай Михаил) дыв ащел Андрей Семёнович пида рупитмел. Паварт сэвэрмел па яха ярмел, Ас па пелка довадмел, овн ныкды пелы павартат тувумат. Вошрэн ов лэпн вүты довадмел. Шиты ши павартат мосты тахая тувумат. Хот омасты вохаль ёхн нетмел. Ши порайн Сак элты вохалят там мўнев мухты Вун Аса хул велпалаты янхсат. Мун ёхлэв дыв пилэла лухсаңа вусат. Атём турум порайн вохалят елды манты ан веритмел. Ширн ши мун ёхлэв хуши хоймел па йи лапат тата вулмел

мэр, хот омасты нетмел. Там хотн опрашем нийл няврэмал сэма питмел, вет няврэмал вуна ювмел, худом тепийдал айтэдн антума ювмел.

Хун колхозат верты питсайт, Вошрэн па пелкан Тэк курт омасты питса. Ширн Вошрэн ов курт элты посл па пелка хотат тусайт. Опрашем хотд ищи ялöp тахая туслэ. Ляль порайн опрашем ляля туса па щата Ленинград вун вошн ши паратса. Ёхи ант ёхатдийс. Няврэмийдал щасемн атэлт энмалсайт. Ши порайн шеңк лаварт вус. Щасем атэлт рупитас, ёдн лүвел самлал вохман вет няврэмал па пираш сэмды омел лавлассат. Ипуш хун дыв самлал вохман, холдуман ид улдисат. Ай няврэмата энмты мосас, туп нух энмты шир антум вус. Няврэмием хольева хаш ши лэлды парсат. Туп щасем хуйл хаем хотн молты ширн няврэмал

хольева энмалсәлдэ. Ёхат па тата, күтлуп Тэки, кат хилнәңәл сәма питсәңән. Шит Лиза па Зоя. Савва хиләд ищи тата сәма питас.

Ёхат куртэв па тахая туса – Ас па пелка, ин омасты тахайла. Хотэв ищи 1958-мет талн ялöp тахая туса. Худмет тахелн инты вунты опрашем омсом хот омәсд. Щата там ван вунты опем семьяил пида вус. Йи хоят хун щата энмас. Опем худом няврэм ищи щата энмәсәт. Мет олта щата энмас опем эви – Олеся (ин лүв Тэки няврэм вундтаты нэна рупитл). Щасем хуйл шеңк мосман тайсәлдэ, тепиң пилыел олаңан ар верас. Ши арэлн хотн олаңан тамаш ясәт вулдәт:

«Сәхдыен доңдöp ям хотыел
Турум ващман омсәдытал.
Сәхдыен доңдöp вун хотыел
Этар ващман омсәдытал».

Мун, там хотн энмөм ёх, хотэв мосман тайлэв. Ям потар потартлүв па ям ясаң лүв олчелән

ястәлүв. Ма ищи лүв олчелән ар ханшсум.

Катра хотэв олаңан

Вет дал хуват катра хотыев,
Хут дал хуват мосты хотыев.
Опрашев омсом йис хотыев,
Мўнев энмәлтөм сорни хотыев.
Худмет тахайн ин ши вултал,
Йи хоят хун лүв хошмийлтымал,
Йис вулты шир па ищи вантыилмал,
Ляль шук тувом мирл нөх энмәлтыйлмал.

Хотәң ёхлал мосман лүв таймал,
Шукаң ёхлал иса шавимал.
Ин ноптәл пирша иса ши ювмал,
Ин иса вуна тәлдал ши ювмел.

Кашәң хәтл мўнев ши лавләл
Па мун олчелән иса ши нөмсәл
Хуты няврэмат ёхи аңкийн лавәллайт,
Шиты хотэвн мун вантылаёв.
Пираш ишни сәмлалн аңкармийл,
Хун мун этмәлүв, сәмиел хошмал.
Лыләл вулты вунты, мўнев нумләлдэ,
Энмәлтөм ёхлал ант ёрәмәлдэ.

«Вун Пумашипа!», – иса ястәлүв, –
«Нөмсән ал шукашл, нәңен мун нумлэв.
Энмәлтөм ёхлән иса лавләллүв,
Хув йисәң-нуптәң дывел миялән».

Потрэм ши худас. Ма лаңхалум, лудн ай ёх вун опрашдал, щашилал ат нумләлдал, дыв ям вердал елды ат тулдал.

Зоя НОВЬЮХОВА

Рутдал опрашел омсом хот пүнәлн

З. Новьюхова китум хур

Эмаш вер тайлум

Ван хатлуп тыдэщ Сүматвошн Любовь Константиновна Вынгилева пида вейтантыйлдсум. Муй ширн па мата мўвэти вэлупсы ширэд манас, муй хурасуп рэпата тайс, ши верлад оланан ма дўвед иньшасты питсем.

– Любовь Константиновна, сырыя нэ ай пура олан, аңкен-ашен муй нэ хоттел ёхлан оланан матты айкел газетева ханшты пата тўва?

– Ма тата, Сүматвошн, сема питсум. Аңкем-ашем китумтак вухалнэ. Ма тумпемн мўң щемьяев хуши вэн упи, и яй, шадта ма па мет ай не апшиев хулыева ияха вэсўв па енумсўв. Ёхат ищиты кўтуп ашколаева тата вэндтыйлды янхсўв па щитэв етшуптумев юпийн сыр-сыр тэхета дэки вэлупсы ширлўв лэщатты мансўв. Мўң ашев сырыя Пуднавэ вош зооветеринарной техникумн ям арат ол мэр вой мэшэ ямэды тохтура немасыя вэндтылдэ. Ши вэндтэты тэхел етшуптумад юпийн дўв сырыя 1950-мит олат вўшн Тазовской районан Ямал мўвн совхос вўды ташэти янхэс па вўды мэш верэ ямэдылман рэпитэс. Хэн па дўв не тэс, ши олатн Сүматвош района каслэс па «Саранпаульско-й» совхосн вўдэт пайхэс рэпитты пиньшэс. Ёхат мўң ашев «Ванзетурской» немуп совхос хуши па ямкем арат ол мэр вэс па рэпата тайс. Шадта дўв 1983-мит олн пенсияя рўтэщатты манас. Аңкев па Алтатумп кэртэч не вэс. Дўв 11-мит ола ювмал пураин велши ашколая вэндтыйлды тэсы. Мосэ, ши пата тэп вет класс етшуптэс. Ёхат, хэн Пуднавэ вош медучилищэя вэндтэты вўсы, елды дўведа давэртэчэ вэндтыйлды йис. Щит пата дўв ши

Л.К. Вынгилева

верэд хэйсэлэ па юхи юхтэс. Ёхат иса вэлупсы хўватн аңкев Сүматвошн тухлэч хопат датты тэхийн техслужэщий не ширн рэпитэс. Рэпатайд шеңк сэмэчэ тайсэлэ па щит пата вэн кэщэити ищи яма тайсы. Дўв хурэд тэмхэтл вэнты авиапредприятие хуши яма рэпитты ёх хурэт кўтн ищиты шивалэты рэхл.

– Вухалэ вэлупсы ширэпата, алпа, нэ аңкен-ашен катлэсман вэснэ?

– Кўш мўң вэн вошн сема питсўв па енумсўв, аңкев па ашев иса рэт мирел вэлупсы ширэпата катлэсыйлман вэснэ. Мўң ашев иса хўд па вой велпэсэлэ. Аңкев ищиты пура-пураин хўд велпэсэлэты дўв пилэда янхэс. Шадта товийн муй сўсн ашев сыр-сыр васы па лэнтэт велэд па юхи ши тухлэч войт алдэлэ. Мўң па ши хэтлэти хулыева вэсы муй дэнт пўнат сэхэтан омэслўв. Нэмлем, хэн ашев велпэс эвэлт юхэттал юпийн лэңки, шовэр, антатра муй па пасыр вэнт вой сухэт нух хурэд па сорэдты шира

лэщатлэлэ. Ёхат аңкевн ши вой сухэт ямсыева лустэсыйт, тэналсыйт па мўнева тайты милэт муй посэт щитэт эвэлт ёнтсыйт. Щимэч тэсэ ёнтэсты верэд тумпийн аңкев ош пун сух эвэлт хурамэч вейт тыйты па хошэс. Ма щиремн, ин мосл лупты ши вер оланан, хути 1990-мит олатн, хэн ияха дыв пенсияин вэснэ, аңкев-ашев рэпатайды иса аң па омэсэчэ. Дын Сүматвош коопзверопромхос эвэлт вўды кеплэт вўйляснэ, юлн ши вой сухэт ямсыева лустэсыйт. Ёхат кеплэт иса ёшн тын саты тэналсэт. Щиты вухалэ ширн мўң енумсўв.

– Хута нэ ашколаен юпийн вэндтыйлсан па муйсэр тэхийн вэсэ па рэпитэс?

– Хэн 1982-мит олн Сүматвош кўтуп ашкола етшуптэсум, шадта ашкола кэча Виктор Иванович Бурдыгин партэс, дэлн ма нявремэт рўщ ясэчэ па литературэя вэндтэты неча Ленинград воша увэс мирэт факультета вэндтыйлды ат мансум. Ма

иса экзаменэт мэсум па ши тэхийн вэндтыйлдытэ питсум.

Хэлум ол мэр вэндтыйлдсум па икия мансум. Шадта икем Чукотка рэт мўва Провидения воша вэлты юхэтсумн. Ши тэхийн иса ветмит этаж ширн вэлты хотэт ши пураин омэсыйт. Ширн, мўң матты вэн вошн щэча вэсўв. Кимит пелэк эвэлт Провидение вош щорэс хўват янхты вэн тўтэчхопат хойты тэхия дўнэтэсы. Ши тэхийн тэл пураин иса и пўша вочасэчэ хэтлэт вэллэт, дўнэчэ па – ар пелэк эвэлт арсыр вэтэт пуллэт. Ханнехэ дўв вэлты-холты хурасл ищипа тэсэ лэщатлэлэ. Щит пата ищиты ши мўвн вэлты вэндсум. Ма ши вошн яртэчэмит классэч коррекционной ашколаин сырыя хэтл мэр нявремэт давэлты па шадта рўщ ясэчэ айлэт ёх вэндтэты неча яртэчэч ол мэр рэпитсум. Ёхат 1997-мит олн хоттел ёхдам пида Сүматвоша касэлсўв. Тата иса ши вўш эвэлт па 2014-мит ол вэнта кўтуп ашколаин нявремэт рўщ ясэчэ па литературэя вэндтэсум. Хэн айлэт ёх вэндтэты рэпата щирем 26-мит ола йис, пенсияя мансум.

– Сүматвош районан шуши мирэт культура хотн рэпитты верэт оланан еша путэрта?

– Тата ма кэт ол мултэс вэллум. Мўң кашэч пураин арсыр шуши мирэт емэчхэтлэт постэлўв, щит «Вэнлат ёх хэтл», «Вурча хэтл», «Вурчэк хэтл», «Тылэч пори» па арсыр утэт. Хантэт па вухалэч иса ши пураин мўң хушева юхтыйлдэт па кашэч емэчхэтлэч ияха иса яма порилэлўв. Ма щиремн, тэм шуши мирэт культура хотн шеңк эмэч па ханнехуэтлўва мосы рэпата тайлум.

Владимир ЕНОВ

Ма нәптемн ясґаң ғн вәшл

2017-мит олд ван хәтлуп тыдґаң «Хәнты ясґаң» непекн Эстер Рутткаи-Миклиан пида путәр етґс (<http://www.khanty-yasang.ru/khanty-yasang/no-24-3492/7238>). Шит Антал Регули немуп музея кәща не Зирц вошн Венгрияйн. Ши непекґан А. Регули па ши хә немуп музей олдґаң хәншман вәд. Ши хә XIX-мит йисн Увас мұва обско-угорской ясґаңґан дерамтты юхтыдґс. Ши юпийн дұв лупґс, хути шитґаң венгерской ясґаң пида рета вәлдґаң. Шадта Эстер ай павтґс, муйсәр музейтн хәнты па вухадь пурмґсґт нух шавиман вәлдґт. Тәм хәтл дұв пидада хәнты ясґаң олдґаң путәртґамн.

Мосд лупты, Э. Рутткаи-Миклиан вет од Ямало-Ненецкой округн Лор вош районґн вәс па Сыня мир путәр сувн яма путәртґд. Ши ґх эвәлт нух хәншум моньшґт па арәт www.hantisirn.hyud.hu сайта пунсәлдґ. Дұв хәнты ясґаң дерамтты па арсыр мирхотґта Ёмвош округа ищи юхтылд, тәняд

VIII-мит Всероссийской Югорской полевой музейной биеннале немуп мирхотн вәс.

– **Нәң нәмәстәһәң, пура юхәтл, хән обской угрәт кұтн путрәт па моньшґт вәты хуят иса ғн хәшл?**

– Ма ширемн, шит верты иса шир вәд. Сыняйн ма нәптемн ясґаң ғн вәшл. Шадта

ма киньщема айшәк хуятәт рәт ясґаңґан яма путәртґдәт. Аңт хән, па тәхетн ши вер пасыра вәд. 2009-мит олд ма, Жофия Шён (Ковач) па Ласло Фейеш Ёмвош эвәлт Тек вәнты яңхсұв, арсыр кәртәтн вәсұв. Ши пурайн дерамтсұв, хута мир худна хәнты ясґаңґан путәртґдәт. Мұң сыры нәмәссұв, салымской хәнтәт иса ясґел юремәсґт. Ягурьхәһ салымской пирәш ими Валентина Ефремовна Микурова вәйтсұв, ґхәт Жофия дұв пидада рәпиттыя шадта хәшґс. Кұш ши ими яма рәт ясґаңдн ғн путәртґд, ищи па итәх ясґәт нәмләдґ.

Федосья Лельхова вәнтуп шәңәт Ульяна Яковлевна Лельхова Поднавәтн нявремәт вәндтәты неңа вәс. Дұв Кеушки кәрт эвәлт вәс, рәт ясґаңґан дұв путәр сувәдн путәртґс. Интум шит ширн немхуят ғн путәртґд. Шәншвоша юхәтмевн шадта Марфа Зверева пида вәйтәнтсұв, дұв Тек эвәлт вәд, ищи па кәрта каслґс. Шеңк яма рәт ясґәд вәлдґ. Мұң Тек путәр сув кәншсұв, дұвәд Шәншвошн вәйтсұв. Шимәш ґх, хуятәт рәт ясґелдн худна путәртґдәт па мұвәтн вәлдґт, худна ар вәд. Тәрум илпийн вәлупсы тәм йисн иса пасыра йис. Венгерка Сыняйн вәд. Хуятәтн кәншты ки питсыюм, немхуят ләдн нумәсн ғн юхәтсы мәнәм Сыняйн

кәншты. Румынияйн па Словакияйн ләдн кәншсыюм, шадта рәтлұв вәлдґт. Шит пәты ғн мосд нәмәсты, хути Салым юхан хәнтәт интум вәнты тәп шадта вәлдґт. Ищи па амәтлұв, кұш хута, хән шимәш хуятәт вәйтлұв. Шиты кәртәт хұват яңхман, мұң ар тәхетн хәнты па вухадь ясґаңґан эвәлт арсыр әмәш верәт уша павәтсұв.

– **Мұң ищи нәмәссұв, кондинской вухаләт па нұм мұв хәнтәт хұвн рәт ясґаң вәтшґсґт. Уша йис, итәх ґх интум вәнты ясґел нәмләт.**

– Давәрт шимәш ґх вәйтты, мосәң, интум дыв па мұвәтн вәлдґт. Федосья Лельхова (филологической наука кандидат, Обско-угорской институтн рәпитты не) лупґс, дыв хәнты ясґаңґан диалектологической непек верты ләңхаләт. Муй ширн шит верты? В.Е. Микурова худта хәншты, дұв интум кұш Салымән ғн вәд, ищи па салымской ширн путәртґдәт? Сынской хәнтәт, хуятәт Ёмвошн па Игримән вәлдґт, худта хәншты? Сұмәтвош хәнтәт, хуятәт Сәрханлән вәлдґт? Дыв яма рәт ясґаңґан путәртґдәт, тәп ики версәт па па мұвәта касәлсґт. Шит эвәлт дыв ғн пәрсәт па ясґел ғн юремәсґт. Ласло пида Троица па Луговской кәртґаңґан кондинской вухаләт па касум хәнтәт вәйтсамн. Интум вошәтн ар айдат хәнты па вухадь вәд. Хән аңкидал-ашидал пиршамәлґйт, ищи дывәд шив вәлты тәдәт. Тәм йисн шеңк ар *ил хәнґатум хуятәт* вәлдґт. Дывәд вәйтлән, худсаты ши олдґаң ки хәлдән.

Тәм пұляң мұң рұш ясґаңґан непек хәншсұв,

Э. Рутткаи-Миклиан па Ш. Дудек, Ёмвош, 2017-мит олд

Е. Хорват, Э. Рутткаи-Миклиан па О. Бубновене, Ёмвош, 2017-мит олд

муй арат хуят кэртэйтн рэт ясаңан путэртлэйт. 100 хуят ки щата вэл, щитат эвэлт 24 – щит шуши ёх, рэт ясаңан тэп кат хуят путэртлэйт: ит – яма, ит – вевтама. Итэх кэртэйтн иса немхуят яснел аң вэлэйт. Итэйт В.Е. Микурова хураспет, хэн дывел иньщасты питлэйн, айкемн яснэт нух нэмэйдмэты щит питлэйт. Округ хувайттын щимэщ хуят ар вэл.

– **Тэм йисн ар шуши ёх па мўвэйтн вэлдэйт па арсыр путэр сувэйт ияха дылдэйт питсэйт.**

– Софья Онина па Федосья Лельхова – Сыня юхан хэнтэңэң, Ёмвошн хўв вэлдэңэң па касум щирн путэртты вэлдсэңэң. Феня итэх пурайн **опса** юкана **омса** лупэл. Сыня юхан хэ ёх Куноват, Ас, Мужа па Шурышкары эвэлт ими версэйт. Ёмэщ вантты, муй щирн па мўв эвэлт каслум неңэйт па путэр сувн путэртты вэлдэйт. Вантэ, итэх яснэт па хураспет, дыв щитат аң вэлэл. Хэнтэ Сыня ар вухадь ёх касэлсэйт, дыв щата ищи хэнтэ ясаң нух вэлдтэсэйт. Вухадь неңэйт нявремдал па хидыдал рэт яснелн и-кэйт ар ариты, моньщ муй путэр путэртты вэлдтэсэйт. Икидал пида, алпа, дыв тэп хэнтэ ясаңан путэртсэйт.

Ма ёхэйт немасыя щит олаңэң имет иньщасты питсум. И ими Катра вошн лупэс: «Хэн икем хуши касэлсум, дўв лупэс: «Хэнтэ щирн ал путэрта, мирн няхты питлэйн. Нэң па щирн путэртлэйн. Щит пэты рўщ щирн путэрта». Лўв хэдум-нял ол мэным юпийн Сыня путэр сувн путэртты вэлдэс, дэлн немхуят дўведа ал лупэс, хути юврая путэртал.

– **Хэн рэт ясаң олаңэң путэртлэйт, иса луплэйт, хути йис щирн путэртты мосл. Мосэң, мўн юврая нэмэслэйт?**

– Ясаң мосл, дэлн хэнтэхэйт кўтэйн путэртты щир ат тэйсэйт. Хэн вэлупсы пасыра йил, щит пурайн ясаң ищи па хураспия йил. Аң вэлэм, муй пэты нын нэртама сот ол хэнтэ вер пида вулкэмэлтэйн. Хэнтэхэйт, муй щирн лэңхалэйт, щиты ат хэнтэ лэйт. Тэм йис нявремэйт хэнтэ щирн ки хэнтэ лэңхалэйт, дыв вэйтлэйт, муй щирн хэнтэ: рўщ буквайтн муй пасыр посэйтн. Хуитат рэт ясаңэң непекэйт лўңэйтты каш тэйлэйт, ищи па мутшэлэйт, муй щата хэнтэман. Хэнтэ ясаңэң мосл путэртты, путэртты па путэртты. Щэлта путэр магнитофона нух хэнтэ мосл. Интум

Э. Руткаи-Миклиан,
Ёмвош, 2017-мит ол

арсыр мўвэйтн хэнтэхэйт мет сыры путэртты вэлдтэйдэйт, тэп ёхэйт хэнтэ. Тэм йисн йилуп шўңкэйт унтасн кашэң хуят компьютэрэң английской па немецкой ясаңэң хэлэнтэл па нух вэлдтэл. Интум телевидение, ратива, интернет па YouTube вэлдэйт, щитат унтасн ищи хэнтэ ясаңэң путэртты рэхл. Каш ванлэйт хушапэйтн рўщэйт ити передачайт верты мосл, щэлта айлат хэнтэт дыведа мэтэты щирн передачайт ат верлэйт. Тэм йисн эвет па пухэйт телевиденияйн «хэса» вэлты лэңхалэйт. Дыведа нэтты мосл, дэлн щимэщ хуятэта ат йисэйт. Интум вэнт кэртэйтн па ай кэртэйтн рэт ясаң вэты нявремэйт худна вэлдэйт. Дывел щиты вэлдэйт мосл, дэлн рэт ясаң унтасн дыв непекэң хуята па ям рэпатнека ат йисэйт.

– **Щирн, мет олаңэң хэнтэхэйт путэртты вэлдэйт мосл?**

– Ма нэмэслум, ясаң дылэна тэйтыя правописание аң мосл. Аңт хэн, рэт ясаңэң киникайт хэнтэ мосл. Мосл нэмты, дэлн рэт ясаң ал вэшэс, щит ясаңэң путэртты мосл. Шаль хэнтэ письменность, ар ол нумсэң па вэн непекэң ёх щит вера

эр пунсэйт. Интум вэнтэ ушаңа щит вер аң лэщэйтсы.

– **Хэнтэ ясаңэң тэм йис вэлупсы ясаң аңтэм. Ипўш Т.С. Себулова электротут ясаң хэнтэс. Рўщ ясаңа хэнтэ ясаң кэрэйтэс па щимэщ йилуп ясаң тывэс. Мосэң, щиты йилуп яснэт верты?**

– Па муй, ма щиты йилуп хэнтэ яснэт щит верлум. Хэн Аркадий икем пида Венгрияйн вэлдамэң (икел хэнтэ) ванкўтлы рўщ ясаңэң путэртламн. Вантэ, щата вэлупсы иса пасыр па арсыр верэйт хэнтэ щирн луптыя ясаң аңтэм. Муй щирн ма хэнтэ ясаңэң **счётчик воды** немуп шўңк алыдем па Аркашаема щит олаңэң луплум? Щимэщ утэйт алытыя йилуп яснэт верты мосл. Итэх хэнтэт **самолёт** ясаң **тухлэң хол** щирн алышэлэйт, па хэнтэт щимэщ ясаң аң тэйлэйт. Сыняйн пирэщ ёх айлат хуят педы дывэлтэйт: «Нын **путэртлэйт** юкана **говортлэйт** луплэйтн». Аңт хэн, ям дэлн вэс, хэн дыв тэп **путэртлэйт** лупсэйт. **Говортлэйт** ки луплэйт, ищи па щит ясаң хэнтэ щирн сащл. Щит пэты хуят **электротут** лупты ки лэңхал, ат щиты лупэл.

Реональда ОЛЬЗИНА

С. Ремизов па Э. Руткаи-Миклиан,
Ёмвош, 2017-мит ол

Е. Захаров «Форс-мажор» театр айдат ёх пида

Нявремәт па айдат ёх арсыр верәта вәндтәйлдәт

Лаңки пос воша яңхемн ма нявремәт па айдат ёх рўтыщаты «Фортуна» немпи хота яңхсум па кәща хә Евгений Захаров пида путәртсум.

– Евгений Игоревич, тәм тахи олаңан еша путәрта.

– Мет сыры тәм хотн есум йиңк эвәлт арсыр епләң детут верты хот вәс. Щәдта Лаңки пос вош кәщайтн ши хот мўнева мәсы, щәта дыпийн тәса йилпатсы. 2002-мит одн тәндуп тыләщ 12-мит хәтләтн мўң тыв касәлдсүв. 2007-мит одн Лаңки вош кәщайт, депутатәт па «Лангепаснефтегаз» немпи тахи кәща ёх пида ияха рәпитты олаңан кашашты непек хуца ёш посәт пўнсүв. 2011-мит одн айдат ёх тахи кәща пида ияха рәпитты питсүв. Вошәң депутатәт, щурас ёх вухн нәтләт арсыр еманхәтләт ләщәтты пәта.

Мўң тәта вет поступсы хўват рәпитлүв, ипудяң нявремәт па айдат ёх пәта культура, вәндтәты, тумтака вәдты щира верәт тәлүв.

Мўң хущева арсыр мирәт 13 оса тахи, мир якты-ариты 17 тахи рәпитләт. Ияха лўнәтты ки – вошевн 60 арсыр оса тахи, щит «Первопроходцы», «Ветераны Афганистана» па па тәхет вәлдәт.

Ин тәм хотн тахи ән тәрмәл, щирн ванән омәсты хот ищи

мўнева мәсы, щәта нявремәта па айдат ёха рәпата мәты тахи вәд. Ши вер ләщәтты пәта мўң вошәң нявремәт вәндтәты вер тәты ёх пида рәпитлүв. Ши тумпи ши тахийн хотел ёха нәтты хуятәт, щит юрист, социальной рәпатнек па психолог рәпитләт. Ипўш мўң грант нәтупсы вух холумтсүв. Ши вух унтасн рўтыщаты хот йит ләщәтсүв, мосты пурмәсәт па сыр-сыр утәт дәтсүв.

Тәта кәт вән хот йитн арсыр мирәт ёх дыв щирәдн мирхотәт, вәндтупсәт, етнхотәт ләщәтләт.

Мўң хущева иса тәм йис мосты пурмәсәт вәлдәт, щирн телемост ләщәтты веритлүв. Щиты ипўш мўң хущева вәдты белорусәт Москва хон вошн вәдты рәт мирел пида путәртсәт. Ши тумпи ям арат од юхды па хон пеләк Великобритания мўв әшкола ёх пида путәртсүв. Ши пурайн англичанәт мўнева Уильям Шекспир хәншум путәр хўват спектакль ләщәтты нәсәт. Щәдта ши етнхот пәта мўвтәд мир театральной фестивалән Гран-при мойдупсы ёша холумтсүв. Ши спектакль пида па хон пеләк Мальта мўва яңхсүв па мира альсүв, дывела щит шеңк мәстәс. Па хон пеләк английской ясәна мўнев Ольга Алексеевна Диянова вәндтәл, лүв вошәң гимназияйн рәпитл.

Ши тумпи па хон пеләк США мўв Эль-Пасо вошәң мир пида вантман путәртсүв, дыв мўнева шуши мир вәлупсы олаңан айкел тәсәт, мўң дывела хәнты мир олаңан путәртсүв.

Ши тумпи тәта вән телевизорәт хўват вошәң мир пәта футбол юнтупсы чемпионат альсүв.

Мўң хущева айдат ёх арсыр арәт ариты тәхет ләщәтсәт. Ши тумпи ям арат од юхды мўң хущева «Небоскрёбы» немпи ариты тахи тывәс.

«Форс-мажор» немпи театрән юнтты айдат ёх йилуп спектакль вәндтәты ләщәтләт. Ма дывел етнхот альты вәндтәдүм. Тәм ванән Йилуп од постум пурайн дыв нявремәт пәта А.М. Конькова хәншум «Пәдтапды Татъя» немпи моньш хўват спектакль альсәт. Ши етнхот пәта мўң йилпа «Образцовой» нем елды тәлүв. Ши етнхот альты пәта мўң сыры грант нәтупсы вух ёша холумтсүв. И грант вух унтасн мосты ләмәтсүхәт ёнтсүв. Кимит грант нәтупсы вух унтасн театрәтн юнтты ёх пәта интернет-фестиваль ләщәтты нумәс тәйлүв. Щәдта нух питум театрәт ёх мўң хущева вохты ләңхәлүв, мўң амфитеатр, иса мосты ариты муй альты пурмәсәт тәйлүв, етнхотәт кәтсоткем хуят вантты веритл. Мўң мет яма Мегион па Коғалым вошәңнән вәдты театрәнән ёх пида инумәсн рәпитлүв. Ям арат од юхды олаңмит пўш «Навстречу друг другу» немпи театральной еманхәтл ләщәтсүв. Ши пурайн тыв округ вет театр ёх юхтәйлсәт па шуши мир йис путрәт, моньшәт хўват етнхотәт альсәт. Щәта мўң ищи Гран-при мойдупсы холумтсүв.

– Евгений Игоревич, еша нәң олаңан путәрта.

– Антон пухем мўң рәтәв олаңан уша верәс. XVII-мит нәпәт вәнты рәтәв вәйтәс. Мўң рәтәв Конда юхан йис вухаль Сатыга канаш эвәлт йил. Канаш Сатыга – щит мўң опрацев. Аңшәцем эви опрац нем Сатыгина вәс. Лыв Сатыга кәртән вәсәт, щит Урай вош пўнәдн вәд. Ши вер олаңан йис непекәт, хурәт вәлдәт.

Антон пухем Санкт-Петербург вошн университет етшуптәс, хот омәсты верн экономика вәндтәс. Кимит Григорий пухем ищи елды университетн вәндтәйл.

Е.И. Захаров пида путәртәс
Людмила ГУРЬЕВА

Шөкәң ари нумсем, ма ши хайиялмем

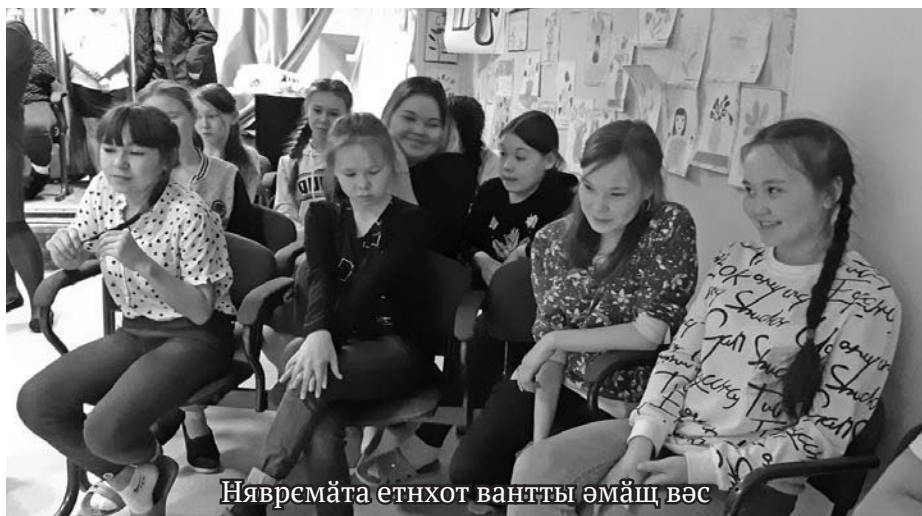
Мәнум ол ван хәтлуп тылашн мўң Касум вош эвәлт нявремәт пида Сәрханл району Сытомино па Лямина кәртңәна яңхсўв па «Шөкәң ари нумсем, ма ши хайиялмем» нәмпи етнхот адьсўв. Тәм ләщәтум утәв мўң велди па тәхия тәсәв.

Шив хўв әш вәс, тухлән хопн, машинайн, доньщ хўват яңхты карты хопн тәсьюв. Ши пәта итәх пурмәслўв шўкаләсәт па шив юхтум юпийн нух ләщәтсәлўв. Ләдн етнхотәв тәс ширн ванл-тәты, немасья хот йит мосл, хута лампа тўт хот питрәта мосты ширн хәтләты питл.

Муй оләңән тәм дунтарәв? Шит әнтә тәп хәнты мир йис верәт оләңән, шит иса вәлупсы оләңән. Муй ширн вәлупсы ты-вәс, муй ширн елды мәнл. «Пелым мўв Тәрум емәң арн» ариды, дўв пухиел – сорни пулыел, хоп эвәлт юхан хонәңа ләрийс па дыкәң вәнт вәя йис. Ащел нәд есләс па ши вәнт вой пәратсы.

Сытомино кәртән етнхот ван-тум юпийн хәннехуятәт мўң ху-щева ванемийлсәт, әпәлдмийл-сәт, итәх хуятәт сем йиңк нух мәнхсәт, пәмәшипа ясңәт лупсәт. Дыв путәртсәт, хуты тәмәщ ут худна ән вантсәт, ая вәлүм пураел, рәт әхлал нәмәдмәсәт.

Лямина кәртән етнхот әшкола-интернатн версўв. Шив нявремәт па вән хуятәт дунтарәв вантты юхәтсәт. Мўң нәмәссўв, муй ширн нявремәт щит вантты питләт, уш тайләт, муй әнтә? Олңәдн дыв няхийлсәт, мулты путәртсәт. Щәдта, хән нарәсты сый па ар сув сашмәс, мәшьяя йисәт, вантты питсәт. Хән етнхотәв етшуптәсәв,

Нявремәта етнхот вантты әмәщ вәс

иньщәссәлўв, дывела щит мәстәс, муй әнтә. Дыв юхды лупсәт, хуты ванлгупсы дывела шеңк мәстәс. Дыв ән нәмәссәт щимәщ әмәщ ут шиваләты. Кашәң хуят мулты нумәсн юхәтсы. Итәх хуятәт рәт

О.Л. Сентепова (Нечу)

мўвел, кәртәл, рәт әхлал оләңән нәмәдмәсәт. Хуйтат вәнт хурасәт вантсәт.

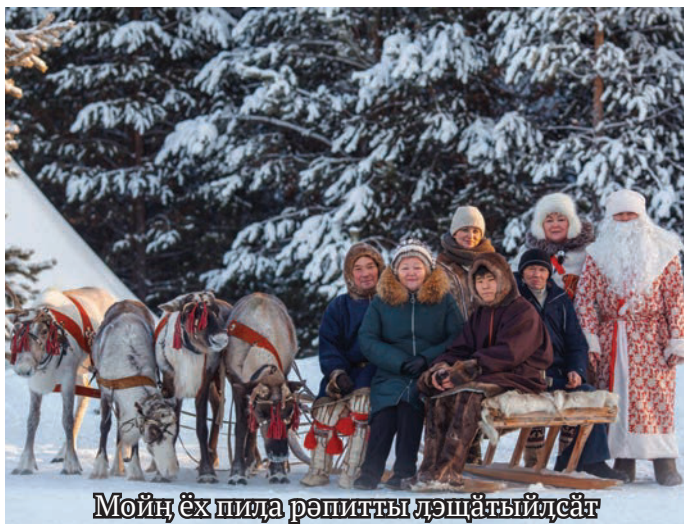
Ши хуятәта, хуйтат мўңева нәтсәт, пәмәшипа ясңәт лупты ләңхалўв. Щит вәнт шушийн вәл-ты хә Иван Кузнецов, Сытомино кўлуп тәхийн рәпитты не Ольга Звягина, Лямина кәрт әшкола-интернат кәща ими Татьяна Чагина, нявремәт вәндтәты не Галина Лапина, Лямина кўлупн рәпитты не Лариса Осколкова. Па Сәрханл районән вәлты хән-нехуятәта, хуйтат мўң хущева юхтыйлсәт, вән пәмәшипа ясңәт луплўв!

Мосл лупты, хуты тәм верев округ культура департамент миом грант вухәт унтасн тывәс.

Елена ФЕДОТОВА
Хәнты ясәна гулмаштәс
Надежда ВАХ

Вәйтангупсыя юхтум мир

Мойң ёх пида рэпитты дэщатыйдсәт

Юхтум хуятат епләң няньн лапәтсыйт

В. Тарлина китум хурәт

Касум мұва рұтыщаты яңхсәт

Мәнум йилуп ол рұтыщаты хәтләт мәр Касум мұва Нуви сәңхум район, Россия вошәт па па хон пеләк мұват эвәлт ар мойң мир юхтыләс. Кәт семья па хон пеләк Турция мұв эвәлт, Белоруссия мұв, Ямал мұв, Омск, Брянск, Екатеринбург вошәт эвәлт мойң хуятат вәсәт.

Ши хәтләт мәр тәрүм ши мурта ям па етәр вәс. Пурмәсәт лавәлты хотн рәпитты хуятат па кәртәң ёх сыр-сыр ушхуль касупсәт, вандтупсәт, юнтупсәт

дәщәтсәт. Ишқи ики иши мойң хуятат пида вәйтәнтыләс. Кәрта юхтум хәннехуятат нюхрум потум няр нюхийн па хұдн лапәтсыйт, щәлта дыв

мәрәх па падум вұды вуй пида нянь десәт. Вәнт хұват әмәшдуман шәшийлсәт.

Нявремәта мет уш-хуля щив юхтыйдты вәс. Лыв доньщ әхтыйн навәрсәт па керәтлсәт, юнтсәт, вұдәт вошхисәт. Итәх пушхәт вұды велщи шиваләсәт. Доньщ элты янхты карты хопн, вұды әхәдн хәтәтлсәт. Вұды әхәдн дыв Юрий Тарлин хәйн наврәдсыйт. «Буран» әхәдн па Сергей Канев па Валентина Тарлина мир тәтлсәт.

Мойң хуятат Ольга Обатина пида хәнты ай кәрн нянь версәт. Лыведа шеңк әмәш вәс тұт пелды вантты па дыв иньщәссәт, муй щирн тәм кәрн нянь верты рәхл. В. Тарлина юдн вұды вуй паләс па щәдта юхтум мир нянь вуя хәнман десәт па әмәшдәсәт.

Ирина Юхдымова па Ольга Обатина хұд па вұды нюхи эвәлт епләң хошум йиңк кавәртсәт.

Вән хуятата шеңк яма нявремәт нәтсәт: Маша Юхлымова, Лола Асалова, Дилә Белкина, Алёша Канев, студентәт Артём Тарлин па Вика Канева. Наталья па Оксана Федотовнән кавәртты нәтсәңән.

Хәнты йис верәт оләнн путәртсәт па музей хұват мойң хуятат тәтлсәт Марина Кабакова, Елена Федотова па Мария Игишева. Юхтум ёх хәнты дәмәтсухәт дәмәтман хурамәң хурәт версәт. Шуши хуятат щәта рәпитман еша вух ёша павәтсәт.

Щимәш вандтупсәт па вәйтәнтупсәт тәд мәр иса верты питлдыйт. Мет вән па хурамәң вұды ёх кәсупсы емаңхәтл товийн ай кер тләшчн питл.

Валентина ТАРЛИНА

**Хәнты ясәңа
тулмащтәс
Надежда ВАХ**

Мойң мир «Банан» немпи шұңқан хәтәтлсәт

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№2 (3518), 24.01.2019

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**

Тираж **2166** экз.
Заказ 227
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.